

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/198847,TEKST-AUDIO-80-rocznica-zbrodni-w-Palikrowach.html>
29.04.2024, 14:11

[TEKST + AUDIO] 80. rocznica zbrodni w Palikrowach

Data publikacji 11.03.2024

12 marca 1944 r. miała miejsce zbrodnia na ludności polskiej w Palikrowach (pow. Brody). Pacyfikacji polskiej wsi dokonali ochotnicy ukraińscy z 14 Dywizji SS „Galizien”, którym pomagały okoliczne oddziały Ukraińskiej Powstańczej Armii (UPA) oraz oddział paramilitarny składający się z banderowskiej Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów. Tego dnia rozstrzelano ponad 360 osób narodowości polskiej. Ocalało zaledwie kilku rannych.

Przed zbrodnią w Palikrowach

Palikrowy była to duża wieś, licząca ponad 1880 mieszkańców i ponad 360 gospodarstw, której znaczną część stanowili Polacy. Mieszkały tam również małżeństwa mieszane polsko-ukraińskie. Po krwawej zbrodni na Wołyniu we wsi znaleźli się również uciekinierzy z Wołynia.

Od połowy 1943 r. zaczęły narastać wśród Ukraińców w Małopolsce Wschodniej nastroje antypolskie, zwiększył się nacisk na przeprowadzenie depolonizacji. Wstępem do akcji była fala pojedynczych zabójstw, których ofiarami były osoby o znaczącej pozycji w społeczności polskiej. Pod koniec 1943 r. sytuacja uległa pogorszeniu i powszechne stały się morderstwa całych polskich rodzin. Dochodziło do masowych mordów popełnianych przez UPA, a **od lutego 1944 r. liczba napadów z udziałem UPA zaczęła lawinowo rosnąć.**

Mordowano Polaków w Firlejowie, Bokowie, w Berozowicy Małej czy Hucie Pieniackiej. 28

Pomnik pomordowanych przez SS-Galizien i UPA w Palikrowach. Na krzyżu jest napis w języku ukraińskim: W tym miejscu 12 marca 1944 r. zostało rozstrzelanych 365 mieszkańców Palikrow. Wieczna im pamięć. Źródło: Wikimedia Commons

lutego UPA zaatakowała Korościatyn, zginęło wtedy 156 osób.

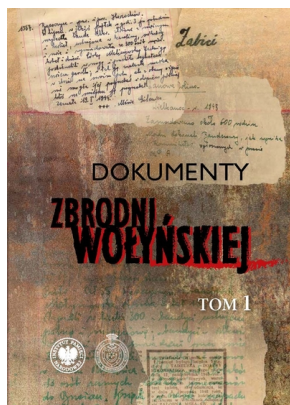
Tragiczna niedziela

W sobotę 11 marca 1944 r. w okolicy Podkamienia przybył pododdział 4 pułku policyjnego SS złożonego z ochotników do 14. Dywizji SS „Galizien” oraz oddziały UPA kurenia Maks Skorupskiego ps. „Maks”, wspierane przez lokalne bojówki OUN (b). Część sił wzięła udział w szturmie na klasztor w Podkamieniu i wymordowaniu ukrywających się tam osób, gdzie również ukrawała się część mieszkańców Palikrowów. Pozostała grupa napastników skierowała w stronę Palikrowów. **W niedzielę 12 marca około godziny ósmej rano napastnicy otoczyli wieś i otworzyli ogień w kierunku zabudowań.** Następnie nakazano mieszkańcom wioski zgromadzić się na łące nad rzeką. Kiedy zebrano wszystkich mieszkańców wsi, przeprowadzono selekcję na Polaków i Ukraińców. W weryfikowaniu narodowości uczestniczyli miejscowi Ukraińcy. Potem puszczono wolno miejscowych Ukraińców. Polaków ścieśniono w jedno miejsce i obstawiono z trzech stron przez 3 karabiny maszynowe i wtedy nastąpiło zmasowane rozstrzelanie stłoczonych ludzi. Potem napastnicy dobijali ludzi bagnetami. Była to potworna masakra, rzeka była czerwona od krwi. **Zginęło ponad 360 osób.** Ocalało zaledwie kilka rannych osób.

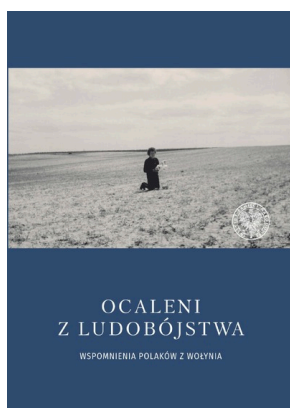
Po egzekucji polskie domy zostały rozgrabione przez napastników, a następne gospodarstwa spalone. Odnalezieni w kryjówkach Polacy również zostali zamordowani. Ustalono nazwiska 265 ofiar rzezi. Na miejscu zbiorowej mogiły postawiono pomnik z liczbą ofiar ludobójstwa.

Według szacunków polskich historyków ukraińscy nacjonaści zamordowali około 100 tysięcy Polaków. 40-60 tysięcy zginęło na Wołyniu, 20-40 tysięcy w Galicji Wschodniej, co najmniej 4 tysiące na terenie dzisiejszej Polski. Terror UPA spowodował, że setki tysięcy Polaków opuściły swoje domy, uciekając do centralnej Polski.

W 2023 r. IPN wydał książkę pt. [„Dokumenty zbrodni wołyńskiej tom 1”](#). Dokumenty zbrodni wołyńskiej, stanowiące przedmiot edycji źródłowej, pochodzą ze zbioru przechowanego przez Urszulę Szumską. Jest to zbiór o szczególnej wartości, ponieważ został wytworzony przez działaczy Komitetu Ziemi Wschodnich bezpośrednio po fali mordów na Wołyniu. Ma on formę zeznań, które w większości zostały uwiarygodnione własnoręcznym podpisem naocznego świadka lub adnotacją o źródle informacji. Dokumenty te można zaliczyć do najważniejszych ze wszystkich znanych dotąd pisemnych dowodów zbrodni wołyńskiej. Dzięki nim będziemy mogli dokładniej niż dotychczas oszacować skalę ludobójstwa, którego dopuścili się ukraińscy nacjonaści na Polakach mieszkających na Wołyniu, oraz przywrócić pamięć o ofiarach – często z imienia i nazwiska – kolejnym pokoleniom.

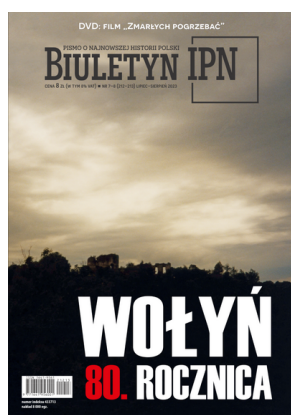
W 2023 r. IPN wydał książkę pt. [„Ocaleni z ludobójstwa. Wspomnienia Polaków z Wołynia”](#), wprowadzenie, wybór i opracowanie Joanna Karbarz-Wilińska i Bartosz Januszewski. Jest to zbiór relacji świadków dokumentujące wołyńskie ludobójstwo dokonane osiemdziesiąt lat temu przez ukraińskich nacjonalistów na południowo-wschodnich terenach II RP. Celem publikacji jest przywrócenie pamięci o ofiarach: dzieciach, kobietach, mężczyznach, ludziach sędziwego wieku, zamordowanych tylko dlatego, że byli Polakami lub – jak w przypadku Sprawiedliwych Ukraińców – że nie godzili się na zło i zbrodnię.

W 2023 r. IPN wydał książkę pt. [„Zbrodnia wołyńska w świetle prawa międzynarodowego”](#), autor Tomasz Turlejko. Czy zbrodnia wołyńska była zbrodnią ludobójstwa w świetle prawa międzynarodowego publicznego? Dyskusja na ten temat toczy się od wielu lat, a opinie historyków, socjologów i prawników są podzielone. Niniejsza praca stanowi pierwszą próbę oceny wydarzeń na Wołyniu z lat 1943–1944 z perspektywy definicji obowiązujących we współczesnym międzynarodowym prawie karnym. Książka nagrodzona w XII edycji konkursu im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na Najlepszy Debiut Historyczny Roku w zakresie historii najnowszej.

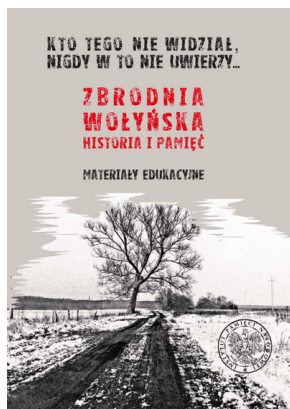

[„Biuletyn IPN” nr 7-8/2023 – Wołyń. 80. rocznica](#) był poświęcony zbrodni wołyńskiej.

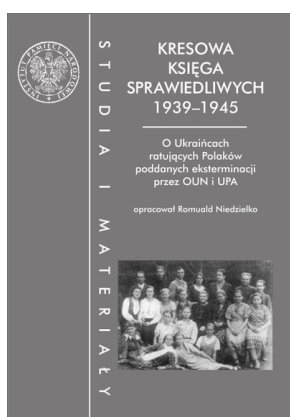

W 2013 IPN wydał bezpłatne materiały edukacyjne dotyczące zbrodni wołyńskiej pt. [„Kto tego nie widział, nigdy w to nie uwierzy...”](#). [Zbrodnia Wołyńska – historia i pamięć](#). Tom, który jest pracą zbiorową napisaną pod kierunkiem Olgi Tumińskiej, Instytut Pamięci Narodowej adresuje do nauczycieli i uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Zawiera wstęp historyczny o stosunkach polsko-ukraińskich w latach 1918–1945, scenariusze zajęć o „akcji antypolskiej” OUN-UPA, o ludobójstwie na Kresach Południowo-Wschodnich w relacjach świadków, o „sprawiedliwych” Ukraińcach ratujących Polaków oraz porównaniu zbrodni ludobójstwa w Kambodży, Rwandzie i na Wołyniu oraz Holokaustu. Książkę uzupełnia blok materiałów pomocniczych: fragmenty relacji świadków (nagranych w całości na dołączonej do tomu płycie), dokumenty polskiego podziemia, opis stanu śledztwa dotyczącego Zbrodni Wołyńskiej i fragmenty debaty „Wołyń 1943: jak o tym uczyć”, a także zdjęcia archiwalne oraz mapy.

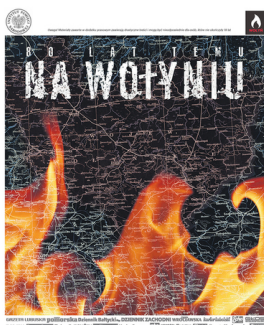
W 2007 r. IPN wydał bezpłatną publikację [„Kresowa księga sprawiedliwych 1939-1945”](#), opracował Romuald Niedzielko. Książka jest rejestrem aktów pomocy humanitarnej, jakiej ze strony niektórych Ukraińców doznała polska ludność Kresów Wschodnich poddana eksterminacji przez ukraińskich nacjonalistów w latach czterdziestych XX wieku. Ramy chronologiczne stanowią lata 1939-1945, czyli okres od klęski wrześniowej i okupacji sowieckiej po przymusową ekspatriację ludności polskiej na Ziemię Zachodnie i do Polski centralnej.

W 2008 r. IPN wydał bezpłatną publikację [„Zbrodnie przeszłości. Opracowania i materiały prokuratorów IPN, t. 2: Ludobójstwo”](#), autorstwa Radosława Ignatiewa i Antoniego Kury. Tom zawiera m.in.: biogram twórcy pojęcia „ludobójstwo”, Rafała Lemkina; postulat wprowadzenia terminu „ludobójstwo” do polskiego kodeksu karnego oraz zastosowania kategorii genocidium atrox (ludobójstwa szczególnie okrutnego) wobec zbrodni popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich na polskiej ludności Kresów Wschodnich; oparte na materiałach śledztw IPN studia prawnohistoryczne dotyczące owych zbrodni.

Do bezpłatnego pobrania specjalny dodatek prasowy [„80 lat temu na Wołyniu”](#).

Instytut Pamięci Narodowej przygotował portal tematyczny dotyczący zbrodni wołyńskiej. Portal zbrodniawolynska.pl został przygotowany w trzech wersjach językowych: polskiej, ukraińskiej wolynskyjzloczyn.eu i angielskiej volhyniamassacre.eu. Zawiera podstawowe informacje na temat zbrodni wołyńskiej, bazę ofiar zbrodni wołyńskiej, kalendarium, relacje świadków, informacje o śledztwach prowadzonych przez prokuratorów IPN-KŚZpNP, materiał zdjęciowy oraz czytelną, w której można znaleźć publikacje na temat zbrodni.

Zachęcamy również do zapoznania się z materiałami dotyczącymi zbrodni wołyńskiej, które się znajdują w portalu przystanekhistoria.pl, IPNtv i na innych stronach IPN:

- Filip Musiał, [Rzeź Wołyńska – ludobójstwo zapomniane?](#)
- Kinga Hałacińska, [Głos dzieci Wołynia](#)
- Romuald Niedzielko, [Sprawiedliwi Ukraińcy. Na ratunek polskim sąsiadom skazanym na zagładę przez OUN-UPA](#)
- Leon Popek, [Pamięć o Wołyniu i Małopolsce Wschodniej](#)
- „Wołyń 1943: świadectwa Niezwyciężonych” – [Cykl sześciu krótkich filmów z relacjami świadków historii](#)
- Leon Popek, [Zagłada Ostrówek i Woli Ostrowieckiej](#)

- IPNtv: [Wołyń'43. Pamięć i niepamięć](#)
- IPNtv: [Wiersz Zdzisława Bernackiego „Wołyń”](#) – projekt edukacyjny IPN „Wołyń 1943. Pamiętamy”
- IPNtv: [Ocaleni z ludobójstwa. Wspomnienia Polaków z Wołynia](#) [dyskusja o książce]
- IPNtv: [Stosunki polsko-ukraińskie w czasie II wojny światowej](#) [panel dyskusyjny]

AUDIO:

Aby zobaczyć odtwierać włącz JavaScript

PLIKI DO POBRANIA

[dr Tomasz Bereza \(OBBH Rzeszów\) - 365 Polaków zostało zamordowanych w Palikrowach przez oddział SS \(mp3, 2.64 MB\) 11.03.2024 14:10](#)
[dr Tomasz Bereza \(OBBH Rzeszów\) - 365 Polaków zostało zamordowanych w Palikrowach przez oddział SS \(wav, 19.33 MB\) 11.03.2024 14:10](#)